

УДК 371.134

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ КОМУНІКАЦІЇ: ПРАКТИЧНИЙ ДОСВІД

О.В.Шкуренко

***Анотація.** У статті окреслено проблеми формування професійно-педагогічної комунікації майбутнього вчителя, її значущості у навчальному процесі вищого педагогічного навчального закладу, представлено аналіз стану використання інноваційних технологій навчання, як засобу реалізації педагогічної комунікації учителями початкової школи.*

***Ключові слова:** комунікація, професійно-педагогічна комунікація, інноваційні технології, інтерактивні технології навчання.*

***Аннотация.** В статье рассмотрены проблемы формирования профессионально-педагогической коммуникации будущего учителя, ее значимости в учебном процессе высшего педагогического учебного заведения, представлен анализ состояния использования инновационных технологий обучения, как средства реализации педагогической коммуникации учителями начальной школы.*

***Ключевые слова:** коммуникация, профессионально-педагогическая коммуникация, инновационные технологии, интерактивные технологии обучения.*

***Annotation** The article is devoted to the problems of forming of professionally-pedagogical communication of future teachers, it's meaningfulness in the educational process of higher pedagogical educational establishment, the analysis state of the using of innovative technologies of teaching, as facilities of realization of pedagogical communication of the teachers of elementary school.*

***Keywords:** communication, professionally-pedagogical communication, innovative technologies, interactive technologies of studies.*

Постановка проблеми. Проблема становлення і розвитку особистості є актуальною в освіті України, увагу їй приділяють філософи, соціологи, педагоги, психологи протягом останніх десятиріч. Комунікативні вимоги до особистості є підґрунтям цілей освіти, а особливо у вищих педагогічних навчальних закладах. Саме в цих закладах у освітньому середовищі відбувається формування системи відносин студента до оточуючих, самого себе, здатності до самовизначення в педагогічних та життєвих ситуаціях.

В умовах Європейської інтеграції сучасна система освіти повинна досягти формування професійно-педагогічної комунікації кожного студента, майбутнього вчителя, який передасть свої знання і вміння своїм учням. Професійно-педагогічна комунікація ставить специфічні вимоги до якостей особистості вчителя, найважливішою серед яких є комунікативність як необхідна передумова успішної й активної роботи з педагогічною інформацією, спрямованою на навчання і виховання учнів [1, с. 23].

Поняття комунікації як філософської категорії, висвітлено у працях Л.Баркера, Дж.Гербнера, М.С.Кагана, Г.Почепцова, А.В.Соколова.

Питаннями комунікативної діяльності особистості з психологічного погляду займалися вчені Л.Виготський, О.Леонтьєв, В.Кан-Калик, А.Капська, Л.Савенкова та інші.

Формуванням професійно-педагогічної комунікації присвячено праці С.Абрамович, В.Авраменко, Н.Бутенко, М.Васильєвої, Н.Волкової, С.Дорошенко, Ю.Косенко, М.Філоненко.

Змістові та технологічні аспекти організації підготовки до педагогічного спілкування розглянуті у дослідженнях І.Беха, А.Дзюбенко, І.Зимньої, І.Зязюна, А.Нісімчук, О.Кочетова, В.Русецького, Г.Сагач та ін.

Використання інтерактивних технологій в навчально-виховному процесі присвячено науковій роботі О.Біди, О.Комар, О.Падалки, Л.Пироженко, О.Пометун, О.Пехоти, Г.Селевка та ін.

З аналізу ґрунтовних досліджень з означеного питання, варто зазначити, що пропонувані методичні системи та методики, не в повній мірі забезпечують виконання завдань підготовки майбутніх учителів початкової школи до професійно-педагогічної комунікації у подальшій професійній діяльності. На нашу думку, однією з причин є відсутність методологічної бази, яка сприяла б формуванню належного рівня компетентності у здійсненні професійно-педагогічної комунікації.

Мета статті – окреслення проблеми формування професійно-педагогічної комунікації майбутнього вчителя, її значущості у навчальному процесі вищого педагогічного навчального закладу, аналіз стану використання інноваційних технологій навчання як засобу реалізації педагогічної комунікації учителями початкової школи.

З метою з'ясування стану використання інноваційних технологій навчання як засобу реалізації педагогічної комунікації у навчальному процесі початкової школи проведено дослідження, одним із етапів якого було анкетування учителів початкової школи.

31 жовтня 2014 року на базі Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини, факультетом початкової освіти проведено семінар «Інформаційно-комунікативні технології у початковій школі». Учасниками заходу були голови методичних об'єднань, вчителі початкових класів шкіл м. Умані та Уманського району Черкаської області, м. Гайсина, та Гайсинського району Вінницької області, м. Біла Церква та Білоцерківського району Київської області. У рамках семінару проведено тренінг «Критичне мислення», на секції інформаційних технологій у початковій школі обговорено низку проблемних питань з професійно-педагогічної комунікації та використання інноваційних технологій навчання. По завершенні роботи семінару відбулось спільне підсумкове засідання, на якому було проведено анкетування серед його учасників.

Анкета складалася із двох частин. Перша частина містить загальні питання щодо рівня проведення семінару, актуальності його тематики, отримання нових знань та навичок; друга містить в собі конкретні питання, зразок наведено нижче. Основні питання анкети №1 (оцінювання результатів семінару від 1 до 5 балів):

1. Рівень змістової насиченості семінару.
2. Використання презентаційних методів та дискусії.
3. Атмосфера семінару.
4. Організація семінару.
5. Одержані матеріали.
6. Спосіб формулювання висновків та рекомендацій.
7. Компетентність експертів.
8. Які найважливіші знання та навички Ви отримали під час семінару?
9. Які питання в рамках семінару для Вас залишилися без відповіді? Яким чином можна знайти на них відповідь?

10. Які Ваші загальні враження від проведення семінару?

За результатами анкетування № 1 складено діаграму (рис. 1).

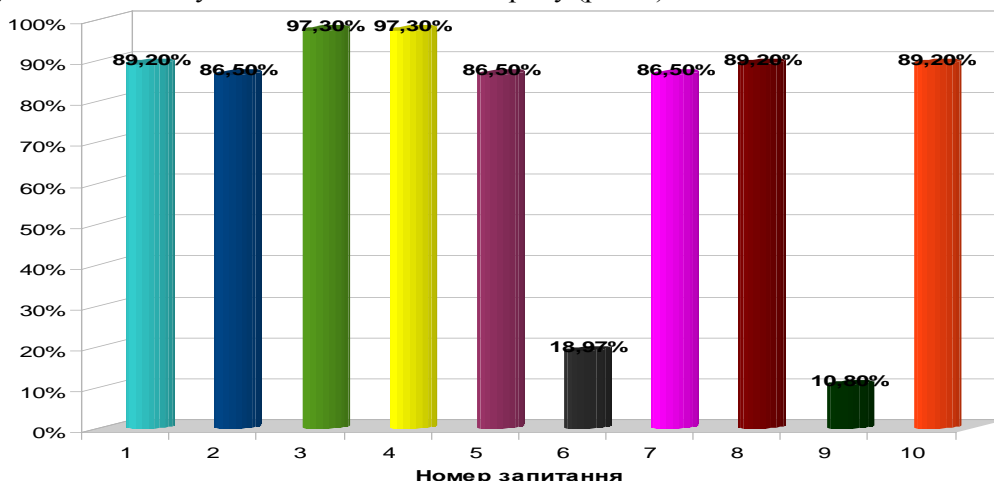

Рис. 1. Результати анкетування учасників семінару

На діаграмі по вертикалі відображено у відсотках кількість респондентів (100% – 78 учасників анкетування), які оцінили за найвищим критерієм кожне з десяти питань. По горизонталі з ліва на право кожен стовпець відповідає номеру запитання. Серед 10 питань 8 і 9 питання вимагали індивідуальної текстової відповіді.

Серед відповідей учасників семінару варто виокремити найбільш актуальні: на запитання № 8 – отримали знання про критичне мислення; нові підходи у практиці використання інноваційних технологій у навчальному процесі початкової школи; ознайомились із новими веб-ресурсами, принципами роботи з мультимедійною дошкою; вивчили нові методи використання ІКТ. Аналіз результатів проведеного анкетування №1 красномовно свідчить, що семінар пройшов на продуктивному рівні, охоплено велику кількість цікавої тематичної інформації, проведено професійний обмін думками.

Метою проведення анкетування №2 є визначення проблеми вдосконалення професійно-педагогічної комунікації у навчально-виховному процесі початкової школи. Питання анкети дозволяє виявити зв'язок між стажем роботи, методичним досвідом та умінням використовувати інноваційні технології для формування комунікативних умінь.

Пропонуємо зразок конкретних питань авторської анкети №2 (без загальних: вік, стаж роботи і т. д.):

1 Що таке педагогічна комунікація на вашу думку?

2. Яка із сторін комунікації переважає у педагогічній діяльності на Вашу думку?

- комунікативна (обмін інформацією між індивідами, що спілкуються.)

- інтерактивна (організації взаємодії між індивідами, що спілкуються)

- перцептивна (процес сприйняття і пізнання один одного партнерами по спілкуванню і встановлення на цій основі взаєморозуміння.)

3 У чому полягає професійна комунікація учителя початкових класів?

4. Чи застосовуєте на уроках інноваційні технології навчання? Які саме?

5. Яким технологіям, традиційним чи новим, Ви надаєте перевагу?

- традиційним

новим

і ті, і ті треба застосовувати

вагаюсь відповісти

ваш варіант _____

6. Чи хотіли б Ви оволодіти новими технологіями навчання для підвищення рівня своєї професійної майстерності?

- хочу

- вагаюсь відповісти

- не хочу

- ваш варіант _____

7. На Вашу думку, які інноваційні технології можна віднести до тих, що впливають на розвиток комунікації вчителя початкових класів (учнів)?

8. Чи приділяєте Ви увагу у навчально-виховному процесі спілкуванню учнів?

- так
- приділяю не завжди
- ні
- Ваш варіант _____

9. Чи застосовуєте у навчально-виховному процесі інтерактивні технології навчання?

10. Чи потрібно, на Вашу думку, розвивати комунікаційні здібності в учнів 1-4 класів при навчанні? Якщо так, то в якій мірі?

- не потрібно
- потрібно
- потрібно, але вибірково
- ваш варіант _____

11. Які невербальні засоби комунікації Ви використовуєте найчастіше?

- жести
- міміка
- візуальний контакт
- комплексно усі
- не використовую

12. Коли і як ви використовуєте комп'ютерні засоби професійно-педагогічної комунікації?

- при підготовці до занять (пошук матеріалу, ел.пошта, створення персонального навчального контенту тощо);

- при проведенні уроку (електронний підручник, наочності, моделювання, тестування);
- наукова діяльність (участь у інтернет-конференціях);
- дистанційне навчання (проведення вебінарів, чат);

13. Виберіть ефективні вимоги удосконалення педагогічної комунікації учасників навчального процесу.

- збільшення інформаційного навчального потоку;
- розширення спілкування в освітньому процесі (учнів);
- впровадження більшої кількості джерел інформації (створення сайтів, блогів з тематики предметів початкової освіти);

- підвищення інтересу учня і учителя до комунікативних процесів шляхом удосконалення інформаційної грамотності

- подача навчальної інформації якомога різними каналами сприйняття (зоровим, тактильним, слуховим тощо.)

- свій варіант

Проаналізувавши результати проведеного анкетування № 2, можна зробити певні узагальнення.

Розуміють суть і дали визначення терміну «педагогічна комунікація» усі респонденти, проте 10% опитаних допустили неточності при формулюванні визначення.

20 % опитаних учасників не побачили відмінності між професійно-педагогічною комунікацією учителя початкової школи та професійно-педагогічною комунікацією учителя середньої, старшої школи.

Цікавим є те, що учителі використовують методи та засоби, але не називають саму технологію, плутають технологію та метод навчання.

Варто відзначити, що інтерактивні технології навчання застосовують 95% респондентів, але тільки 37 % із них застосовують методи інтерактивного навчання при розвитку комунікативних умінь.

72% педагогів вважає, що розвивати комунікаційні здібності в учнів 1-4 класів при навчанні «потрібно», 25% респондентів відповіли – «потрібно, але вибірково».

Що стосується використання учителями невербальних засобів комунікації, 29 % опитаних відповіли – «жести та міміка», 67 % – комплексно.

З відповідей на запитання щодо можливостей використання комп'ютерних засобів професійно-педагогічної комунікації, видно, що учителі не мають достатньої змоги використовувати ці засоби у своїй педагогічній діяльності (97 % використовують для пошуку матеріалу при підготовці до занять та при проведенні уроку, 3 % наукова діяльність, 0 % дистанційне навчання).

Серед пропозицій варто відзначити побажання учителів щодо впровадження більшої кількості джерел інформації, які були б безкоштовними та доступними для широкого використання освітянами, розробка нових тематичних сайтів, блогів освітнього змісту, систематичне проведення регіональних семінарів, круглих столів, практичних занять з метою обміну педагогічним досвідом та розвитку професійної грамотності.

Висновки. Здійснивши аналіз результатів анкетування, ми дійшли висновку, що педагоги, стаж роботи яких 8-10 років цікавляться інноваційними технологіями та знають, для чого і коли їх слід використовувати на практиці, молоді педагоги зі стажем роботи 1-5 років мають бажання освоювати нові технології, але не мають методичних навичок для їх впровадження, вчителі пенсійного віку мають методичний досвід, але не цікавляться новизною, вважаючи інноваційні технології зайвими та непотрібними.

Орієнтація на означений вище досвід дозволила створити уявлення про проблему дослідження в аспекті модернізації освіти у початковій школі, підтвердити її актуальність. Використання інноваційних технологій навчання, як засобу реалізації педагогічно-професійної комунікації учителями початкової школи має місце у їх діяльності, але потребує розробки конкретної методики впровадження. Вирішення цих завдань і є перспективою нашої подальшої наукової роботи у цьому напрямку.

Література

1. Волкова Н. Професійно-педагогічна комунікація: Навч. посіб. / Н.П. Волкова.- К.: ВЦ «Академія», 2006.- 256 с.
2. Педагогическая коммуникация: сборник научных трудов по материалам Международной Интернет конференции / Урал. гос. пед. ун-т. – Екатеринбург, 2009. – 224с.